

Un alt tip de tranziție: de la carte la Internet

Adriana Gheorghiu
Biblioteca Județeană Constanța

În 1994, Umberto Eco primește titlul de Doctor Honoris Causa al Universității „Ovidius” din Constanța, prilej cu care rostește discursul *Instruire în noile tehnologii comunicaționale (Educare alle nuove tecnologie comunicative)*, din care citez: „Cărțile considerate ‘lecturi liniare’ și ‘represive’ nu vor putea fi eliminate de biblioteca virtuală și Internet pentru că se vor citi și la lumânare, și în pat, și pe o insulă pustie; intervenția în textul unei opere literare stimulează creativitatea, dar povestirile nemodificabile ne arată că, împotriva dorinței noastre de a schimba destinul, ele ne fac să atingem cu mâna imposibilitatea schimbării, avem nevoie de lecția lor ‘represivă’, de aceea iubim cărțile, că sînt așa și nu altfel; narațiunea hipertextuală ne poate educa în spiritul libertății și al creativității, dar povestirile deja scrise ne educă și în a recunoaște Necesitatea”.

Am constituit acest Incipit cu citatul lui Eco pentru savoarea lui metaforică, ce mi s-a părut a integra minunat nu numai dilemele generate de noile modalități de lectură, ci și răspunsul, liniștitor pentru lector, oricare ar fi el, dar și pentru bibliotecar, mai ales pentru cel tradițional / tradiționalist, de regulă de formație umanistă, aprehensiv față de tehnică și aprioric convins de adevărul lui Borges că lectura este „o formă de fericire”.

Mutațiile produse de computer devin astăzi tot mai evidente, atât la nivelul ontologic al realității și al experienței umanului, cât și la nivel epistemologic, acela al percepției și al cunoașterii.

Desigur pe această temă se poate glosa la nesfârșit. S-a scris deja enorm despre sfera virtualului, ce înglobează creatori și consumatori deopotrivă. Nu numai că se citesc e-books’uri, dar se și scriu direct la tastatură, se concepe deja din ce în ce mai mult nu în fața foii albe ci a ecranului de PC. În revista *Dilema* (nr. 490, august 2002) Cornel Mihai Ungureanu releva câteva din avantajele unei astfel de scrieri: „Nici o revistă de hârtie nu-și permite să publice o nvelă de 50 de pagini. O revistă electronică dispune, prin comparație, de un spațiu infinit. Pariul este să convingi cititorul să citească un text atât de întins.

Distribuția e mult mai rapidă și mai ușoară. Prietenilor din Australia sau Canada le pot trimite imediat adresa editurii virtuale de unde pot descărca volumul meu. El poate fi accesat de oriunde, de orice vorbitor al limbii române.

Contactul cu cititorul interesat să mă laude, să mă înjure sau să-și spună părerea despre ceea ce scriu este unul aproape interactiv. Criticul e un cititor ca oricare altul și orice cititor e un critic. Cred că rolul cronicarului de carte se va diminua, în continuare, iar dispariția sa e previzibilă. E însă treaba criticilor să se gândească la propria supraviețuire. Grija mea este să scriu astfel încât să îl aleg pe cel ce mă apreciază. Nu vreau să fiu recunoscut de oricine. Și, mai ales, nu neapărat de un nume consacrat. Nu mă bucură mai puțin cuvintele bune venite de la un necunoscut.

Publicarea pe Internet este, pentru mine, o prelungire a lirismului de care suferă, uneori, scrisul meu. Dar nu poți să fi un scriitor bun pe Internet și mediocru pe hârtie. M-aș bucura ca, într-o zi, tot ce am publicat să zacă pe raftul unei biblioteci sub chipul unor cărți îngălbenite, pe care nu le mai deschide chiar nimeni.

Nu știu cum va arăta cultura română peste o sută de ani. Sînt sigur că exodul cărților de pe hârtie pe suport electronic își va pierde caracterul exotic și va deveni unul de masă. E posibil ca literatura să-și piardă puritatea actuală și să devină altceva.”

Asupra acestui altceva atrage atenția Paul Cornea în esul *De la penița Klaps* (a copilăriei sale) *la Mac* (formula de alint pentru calculatorul propriu) (supliment *Dilema*, nr. 1, noiembrie 1997). El se întreabă ce devine lectura, în tranziția de la suportul hârtiei la suportul electronic: „Prezența fizică a cărții dispăre, ne confruntăm cu o copie a ei, de o fidelitate absolută, dar într-o versiune impalpabilă. Lectura se dematerializează, [...] se emancipează de orice rigiditate obiectuală, își pierde aura invariantei. [...] Cititorul e atras în intimitatea procesului creator așa încât îl poate modifica (tăia, adăuga, segmenta, interverti) în modul cel mai simplu și fără ca imixtiunea să lase urme. Incredibilele facilități ce-i stau la îndemână cititorului sînt ilustrate de exemplul hipertextelor; așadar un text poate fi citit nu doar liniar, ci și asociativ și

rizomatic, în funcție de anumite teme, cuvinte-cheie, secvențe privilegiate, domenii de interes etc.”

Textul pierzându-și integritatea fizică de corpus de semne stabil, el se transformă într-un spațiu de joc accesibil oricărei încercări de modificare. Pericolul intuit cândva de Walter Benjamin, de diminuare a importanței originalului în raport cu copia, e, în opinia autorului, acum de altă natură: e vorba de căderea în „aculturație și hibridizare.” Prin consecință, vor trebui regândite categoria de „autor” (statut juridic, protejarea copyright-ului), noțiunea de „operă” (integritate și originalitate), instituția „depozitului legal”, organizarea și funcționarea bibliotecilor publice.

Voci îngrijorate deploră nu numai faptul că foamea de informație urgentă, strictă și puternic specializată a anihilat bucuria lecturii tihnite, cu adăstări și reveniri, ci însăși absența lecturii ca nevoie esențială, constitutivă ființei umane. Biblioteca, organism viu și sensibil, a preluat aceste interogații și căutări, încercând să facă față noilor realități.

Francois Lapellerie afirma, în 1991: „*Biblioteca de mîine este moartea bibliotecilor*”. C.B. Lowry considera, în 1995, că „*pentru a supraviețui, biblioteca trebuie să concentreze în clădire infrastructura bibliotecii virtuale.*” „*Pentru aceasta trebuie să procure tehnologiile necesare furnizării informației, să creeze un corpus de informație electronică de care au nevoie utilizatorii și să rezolve problemele politice și legale (ex. copyright) care acum frânează accesul și distribuirea informației.*” (Citate extrase din articolul *Bibliotecile universitare și noile tehnologii*, de Lili Rusea, *Biblioteca*, nr. 4-5, 2002)

Bibliotecarul trebuie să aibă competențe și abilități suplimentare, pentru a selecta responsabil și a coordona eficient fluxul, dar mai ales pentru a fi un filtru calificat între informație (de multe ori nestructurată și neierarhizată) și utilizatorul mai mult sau mai puțin avizat. În plus, el trebuie să creeze baze de date de importanță locală, să elaboreze bibliografii, documentații de sinteză la cerere și alte tipuri de documente specifice.

Particularizînd cu unele aspecte ale utilizării Internet în Biblioteca Județeană Constanța, menționez că accesul este asigurat pentru câteva din serviciile interne: dezvoltare colecții, informatizare, catalogare-indexare, informare bibliografică și Centrul de Informare Comunitară, interfața cea mai accentuată cu beneficiarii exercitându-se prin Centrul de Informare Comunitară. Solicitățile cele mai mari au fost pentru domeniile: medicina

(mai ales articole din revistele de specialitate, disponibile în baza de date EBSCO), legislație, asistență socială, administrație locală, integrare europeană, tehnică, educație și turism.

Accesul Internet pentru utilizatori este deocamdată mediat. Colegii bibliotecari explorează prin Internet și bazele de date ale altor biblioteci, sînt înscriși pe liste de discuții de tip BIBLOS sau TINLIB, benefice pentru comunicarea profesională.

Cum și în ce măsură biblioteca publică va integra toate tipurile de documente, cum le va gestiona și valorifica, acesta este un discurs cu prea multe imponderabile pentru a fi tranșat acum.

Întorcându-mă la problema carte vs. Internet, cred că aceste două categorii de „bunuri simbolice” vor conviețui. Vor câștiga teren, desigur, tehnologiile informației și digitizările de orice natură, căci aceasta este emblema acestui timp, dar cartea în accepție tradițională este genetic încrustată în reflexele noastre culturale, ea ține prea adânc de ‘forma mentis’ a fiecăruia dintre noi. Pentru confortul meu sufletec, vreau să cred că ea va avea viață lungă cât specia.

From Book to the Electronic Document

Abstract

The transition from the classical lecture to the electronic format represents one of the characteristic phenomena of today's world.

According to some pessimistic opinions, books and traditional reading are about to disappear; the excessive usage of the electronic media can have dramatical consequences: a poorer spirituality, a colourless communication, loneliness.

As a reply, we can enumerate the advantages of the new type of documents: communication in a real time, global spreading, unlimited storage.

The libraries - compelled to adaptation - have experienced this impact. Is the classical library in danger to disappear, being replaced totally by the huge virtual library, the Internet?

The answer is not easy to be given. I assume that the two types of documents will continue to exist in parallel, and the future will select the proportions.